

A HADVISELŐK CÉLJA

Az Európában kitört háborúnak több sajátossága is van, de talán az a legérdekesebb, hogy abban minden semleges állam közvetlenül is érdekelve van. Nem a háború gazdasági és politikai hatásáról, a semleges államok magatartásáról a küzdő felekkel szemben, vagy arról van itt szó, melyik ma még semleges állam bonyolódik be a harcba az egyik vagy a másik fél oldalán. Ez a kifejezés, hogy közvetlenül vannak érdekelve a semleges államok a háborúban, annyit akar jelenteni, hogy ez a háború épügy érinti jövőjüket, mintha maguk is hadviselő felek volnának. Ez az állítás nemcsak a világnézet szempontjából helytálló. Nem is azt akarjuk mondani, hogy két világ: a demokrácia és a totális államforma küzd meg egymással, és így ha a háború befejezésekor lesz győztes, akkor az egyik világnézet győzte le a másikat és ezt a tényt akkor majd a semleges világnak is tudomásul kell vennie. Nem erről a közvetlen érdekeltségről akarunk beszélni, már csak azért sem, mert véleményem szerint világnézetek harcát sohasem a fegyver dönti el, hanem a szellemi erő. Könnyen megeshetik, hogy ha az egyik tábor fegyveres ereje a másik fölé emelkedik ugyan, a legyőzött világnézete szab majd mégis utat az állami élet jövője számára. A semleges államok abban az értelemben vesznek részt közvetlenül a háborúban, hogy a hadviselők hadi céljai a kelseje Európa új jrendezése. A háború tétje tehát Európa és így a semleges államok is.

Stephan King Hall, az időközi választáson megválasztott új angol képviselő neve propagandalevelei, az úgynevezett King Hall-levelek révén vált ismertté világszerte. King Hall leveleinek előfizetői között szavazást rendezett arról, mi Anglia háborús célja. Az általa közreadott eredmény szerint 212 a szabadság védelmét jelölte meg otthon és külföldön a háború céljául. További 189 úgy válaszolt, hogy a világot egyszersmindenkorra meg kell szabadítani a háború borzalmaitól és ilyen módon kell biztosítani a nemzetközi együttműködést, 138-an pedig úgy vélték, hogy a háború céljának egyszerűen a nemzetközi gazdasági együttműködésnek kell lennie. King Hall ehhez az eredményhez hozzáteszi, bizonytalan még, hogyan lehet ezt az utóbbi két célt elérni, de általános az a felfogás, hogy a cél érdekében a nemzetek szuvenéritását általában korlátozni kell.

Az Economist, az elterjedt angol közgazdasági lap október 21-iki számában a háború céljáról írva utal az Észak-amerikai Egyesült Államok alkotmányára, amely szerint mindegyik államnak bármilyen alkotmánya lehet, feltéve, ha az köztársasági. Erre hivatkozva azt

mondja: épúgy elő kell írni Európában, hogy az államok bármilyen kormányformát is választhatnak, de a jogegyenlőséget és a szólásszabadságot meg kell tartaniok.

A háború céljáról Angliában megindult vitában sűrűn fordul elő az Európai Egyesült Államok megvalósításának a gondolata. Ezek a gondolatok sokszor Európa egész területére kiterjednek, sokszor pedig csak egy részére, Középeurópa-ra, ahol az újból feltámasztott Lengyelországnak és Csehországnak a többi középeurópai államokkal együtt államszövetségbe kellene lépniök. Mindenesetre az európai államoknak a Nemzetek Szövetségénél szorosabb és hatékonyabb együttműködését szorgalmazzák. Ebből a célból egy új nemzetközi szervezet létrehozását tartják kívánatosnak. Hogy ez az új nemzetközi szervezet a Nemzetek Szövetségének új alapon való feltámasztása, vagy pedig valami más lesz, arról csak találgatásokra vagyunk utalva. Annál is inkább, hiszen az angol kormány háborús célját még mindig nem állapította meg. Az angol államférjak beszédei csak általánosságban mozogtak erről a kérdésről.

Egyet már ma bizonyossággal meg lehet állapítani. Azt ugyanis, hogy Európa újjárendezésének problémája fel van vetve. Mussolini volt az első, majd utána a német birodalom vezére volt az, aki kezdettől fogva hangoztatta, hogy új európai rendezésre van szükség, miután a páriskörnyéki békekben teremtett európai rend nem tartható fenn. Ezt a nézetét az angolok is osztják, tehát újjárendezése szönyegre kerül, akárhogy is végződjék a háború. Hogy itt milyen messzemenő tervekről lehet szó, mi sem mutatja jobban, mint az a gondolat, hogy az államok szüvenérítésének korlátozására is sor kerülhet az újonnan kialakítandó európai rend érdekében. Kétségtelenül a legfigyelemreméltóbb az a körülmény, hogy az Európai Egyesült Államok gondolata aktuálissá vált ismét a különböző tervek tömegében.

A háborúnak megvan a maga fejlődéstörténeti jelentősége. Egy-egy nagy háború az emberiség fejlődésének új korszakát vezetheti be. A napoleoni háborúk felélesztették Európaszerte a nemzeti öntudatot. Az 1914—1918-as világháború, de még inkább a most megindult ellenségeskedés világossá tette, hogy az államok sorsközösségben élnek és ennek a felismerésnek kétségtelenül meglesz a maga nemzetközi jogi következménye. Ez már jelentkezik is abban a törekvésben, hogy a nagy terület elvét új nemzetközi principiummá emeljék. Amint az egyes nemzetek életében a közösségi elv előretört, úgy tör előre a nemzetközi élet területén is a nemzetek sorsközösségének tényéből felállítható új rendezési elv. Hogy ez mit jelent a magyar érdekek szempontjából, az olyan kérdés, amelyet mielőbb a legalaposabban meg kellene vizsgálni.

SZELLEMI HONVÉDELEM?

Az egyik, liberális színezetű nemzeti köntössel ügyesen leplező, egyébként igen jól megírt és színvonalas reggeli lap «Szellemi honvédelem» c. rovatában, ahol magyar és idegen klasszikusoktól szokott közölni szemelvényeket, találtam reá véletlenül a következő Berzsenyi-idézetre: «Nem magad győztél, hanem a kor lelke — szabadság, Melynek zászlóit hordta dicső sereged.» Nyilván Berzsenyinek «Napoleonra» c. költeményéből való ez a distichon, mint a vers két első sora. Csakhogy: olvasás közben felémlelt nekem az, hogy az első sor kriminálisan sántikál. Berzsenyi lenne ebben a ludas? Aligha. Aztán memóriámból kiegészítettem az első sort, úgy ahogy azt Berzsenyi annakidején megírta: «Nem te magad győztél, hanem a kor lelke — szabadság»... Egy szótag elmaradt. Csak ennyi? Sok hühö semmiért — mondhatná bárki. Ámde a mai világban is vannak olyanok — javíthatlanok! —, akik igazán szeretik a szépet és értenek a vershez is. Ezek bizony bosszankodnak az ilyesmin. Berzsenyitől vagy bárki szellemi értékétől elszakasztani bár szótagot is annyi, mint márványműremeknek esni neki bicskával. Helyes, hogy külön rovata van a szellemi honvédelemnek az illető orgánumban, de az már nem, hogy Berzsenyi Dánielt, az óklasszikus formának talán legteljesebb magyar művelőjét száz év után gyanúba hozzák azzal, hogy rossz hexametereket írt. Rendben van, hogy irodalmi multunk értékeit hozzák kivonatossan (inkább mint egyes konjunktúrán kapó ifjú titán szellemi nagyképűségeit), de hogyha «védelmet» emlegetnek, elsősorban őket részesíték védelemben. Mert semmiféle címen se lehet se Berzsenyit, se

mást megcsonkítani. Egyetlen szótaggal, egyetlen vesszővel se!

Pasquino

LOTTA SVAERT

Annakidején: a XVIII. század végefelé lezajlott finn függetlenségi harcok korában egyszerű női név volt — egy hősi lelkű finn markotányosnő viselte — ma pedig fogalom: S u o m i honvédelmének női szervezete hordozza. Így kapta a nevét például az olasz balilla-mozgalom egy genovai kis hazafitól. Számos személynév általánosítódott a történelemben. Felesleges most ezeket elősorolnom. E kis cikkemmel a külpolitikai határvonalat se kívánom átlépni, csupán arra kívánok rámutatni, hogy északi rokonaink nőmozgalma mennyire megtalálta azt a józan középutat, amelyet a nőnek vesélyes időben hazája védelmében járnia kell. Ezek nem elkényeztetett divatdámák, akiknek «chic» volt valamikor néhány hónapig betegápolókosztümben járniuk a korzón — a kórházban fekvő sebesültek ápolása természetesen nem nagyon volt kívánatos számukra, legfeljebb «kapitánytól felfelé», — de nem is a feminizmus túlhajtásaiként megmutatózó vörös amazonok, akiknek elfajzott tetteiről eleget olvastunk a spanyol polgárháború idejéből. Volt Jeanne D'Arc, voltak egri nők, voltak a magyar szabadságharcnak hős asszonyai, Lebstück Máriai, akiket magával sodort a harcok vihara, páncélban és katonaműnderban küzdöttek, azonban az ő esetük mind-mind kivétel, amely csak a szabályt erősíti. A nőnek, a mostani totális háborúk idején, megfelelő szerepet kell játszani a honvédelemben. Általános szervezetet teremteni — pompás példa erre a Lotta Sväert, amelybe minden finn nő beletartozik serdülő kortól szinte a legmagasabb élethatárig — s meghatározni a munkakör betöltendő feladatait — kinek-kinek a körül-

ményeihez szabva — s ügyelni arra, hogy azokat végre is hajtsák. Katonás alapon dolgozik a Lotta Svaert, szel-leme azonban nem a harciasság, ha-nem a rend és a cselekvő hazasze-retet.

Mme Sans-Gêne

BÚCSÚ A MAGYAR-SÁGTÓL

«Búcsú Páristól» — ez állott az egyik reggeli liberális lapban az érzelmeshangú cikk élén. A cikket olvasva az a gondolatom támadt, hogy megszámo-lom a benne levő idegen, neve-zetesen francia szavakat. De e munkát — reménytelen lévén — hamarosan abbahagytam. Gondolkozni kezdtem: miért is íródott meg ez a cikk. És ki-nek? A franciául nem tudó kö-zönségnek? Mert azt még meg-értem, ha az illető francia köz-mondásokat és költőket idéz, de azt nem, hogy miért kell végig az egész cikkben ötször-hatszor dőltbetűsen *quai-t, rue-t, chef-et*, s hasonlókat írni. Mintha nem lehetne magyarul is ki-fejezni azt, hogy az egyik «rak-part», a másik «utca», a harma-dik «főnök». Még ebbe is bele-nyugodtam volna, azonban a végén — mindenek tetejébe — a búcsúzó szépíró vagy tíz nyom-tatott sorban (a magyar fordítás «mellőzésével») közli a keltezés-től végig annak a távozási enge-délynek szövegét, amelyet neki a francia katonai parancsnokság kiállított. Ha búcsú Páristól, hadd legyen ez franciás, vélte magában az illető író. Nem hin-ném, hogy a laikus olvasókra gondolt volna, akik ennyi fran-cia szóra nyilván összecsapják a kezüket: milyen nagy tudós is az illető. De gondolhatott volna arra, hogy éppen a leg-nagyobb műveltségű magyar írók, akik több idegen nyelvet is

beszélnek tökéletesen, mint Arany János, Kosztolányi, vagy Szabó Dezső, keverték a leg-kevesebb idegenséget írásukba és gondosan vigyáztak mindig a magyar nyelv tisztaságára. A «Búcsú Páristól» inkább a magyar nyelvtől vett búcsú.

Pasquino

Duhamel és Giraudoux

Franciaország az ujságcen-zura főnökévé Jean Giraudoux-t, a rádiópropaganda irányítójává Georges Duhamelt nevezte ki. Las-sankint két hónap óta robbannak új hírek és új szenzációk erre a kis elsikkadásra ítelt ujsághírre, or-szágok tűntek el, hajók süllyedtek a tengerbe, kis népek vesztek el függetlenségüket s sem ez, sem a magunkért való aggodalom nem tudta egészen elfelejtetni velünk ezt az eseményt. Amikor a világot, egy-egy nép értékeit egyre inkább a repülőgépek számában, az ágyú-i kaliberében, vagy a védműveibe be-épített cement-ionnáiban mérik, különös, hitetlen örömmel tölt el író-t és olvasót, mindenkit, aki hisz még a lélekben, hogy valahol köl-tőkre és írókra bízzák a szellemi élet irányítását, hogy valahol győ-zött a hivatalos hivatalnok felett, hogy valahol bíznak még a szellem-ben és mernek a szellemre építeni.

A világ nem sok okot ad rá ma, hogy vidámak legyünk. A tréfdk keserűek, könnyen siklanak akasz-tófahumorba. De ha Giraudoux és Duhamel kinevezését nem vártuk, — csak lassan jövünk rá, mennyi öngúny, mennyi rezignált keserű-ség van benne. Hát mi is, akiknek mégis csak van valami köze a szel-lemhez, azt találtuk volna logikus-nak, hogy a rádió és a cenzura élére egy-egy tábornokot nevezzenek ki, egy kiváló bürokratát, egy ra-gyogó pártebert, vagy legalább is egy diákvezér-ősjogászt, akinek

több miniszter a rokona egyszerre? Hát nem értettük meg, nem láttuk előre, hogy ahol a háború elkövetkezik, ahol komolyra fordul a dolog, ott az államnak is komolyan szét kell nézni, s meg kell keresnie az odavalókat? Hogy nem elég már, hogy jóakarattal, de vitathatatlan hozzá-nemértéssel megbízható bürokraták valahogy eladminisztrálják a szellem ügyeit, de be kell látni, s ha háború van, még az államnak is bele kell nyugodnia, hogy a szellemi honvédelmet szakemberek intézzék. A tétel szokatlan, meglepő, szinte már tiszteletlen. Szokatlan még Franciaországban is, ahol pedig az államhatalom mindig hajlott rá, hogy a szellem embereit tisztelje s elismerésben részesítse.

Ha tovább akarunk menni az öngúnyban, azt mondhatnánk: ehhez a fölismeréshez, ehhez a kinevezéshez, még a franciáknak is a háború kellett. Vannak hát a háborúnak is áldásai! Az állam elbírná a békében a hozzá-nemértők diktatúráját, de ha háború van, nem engedhet meg ilyen luxust magának. Ha a háború minden álamban ilyen következményekkel járna, ilyen okos, férfias és becsületes következményekkel és csak ilyenekkel, bizonyára minden népszívesen vállalná, már csak azért is, hogy rendet teremtsen otthon.

Pantagruel

«REMÉNYTELJES KEZDŐK»

Meggondolkoztató dolgot tesz szóvá egyik komoly képzőművészeti kritikus. Arra a tarthatatlan állapotra mutat rá, hogy külföldön arrivált és a magyarságnak dicsőséget szerzett fiatalabb művészeket úgy «kezelnek» itt-

hon, mint «reményteljes kezdőket». Az anyagi beérkezettiségről és honorálásról nem is beszélve, morális elismerésben legfeljebb a vállonveregető dicséretig jutnak el: «reményteljes kezdők». Így van-e ez? Magamnak csak egyetlen esetről van közvetlen tudomásom. Egy székelyszármazású, fiatalabb évfjáráthoz számított művészéről. Két ízben kapott olasz ösztöndíjat, az olasz király és császár és a Duce képet vásárolt tőle, s ez évben római kiállításáról hasábos elismerő cikkeket írtak a nagy olasz lapok tekintélyes kritikusai. Itthon nemrégiben csoportosan megtartott kiállításáról pedig — ami éppen rá vonatkozott — fanyar két-három sorban számoltak be, körülbelül olyan értelemben, hogy «még viheti valamire». Pedig Michelangelo, Raphael és Leonardo da Vinci hazájában értenek némileg a képzőművészethez. Ugyancsak művész barátommal történt meg, hogy amikor neves olasz műkritikus barátja Budapestre került néhány napra és meg akarta látogatni, letagadta lakását, mert szégyelte szegényes manzard szobáját. Kollektív értelemben! Az ilyesmi csak egy a sok közül. De, hogy, sajnos, általános, tanuskodik erről az említett cikk is. Hozzáteszem: így van ez nemcsak képzőművészetben, hanem irodalomban s vele ugyancsak kapcsolatos szabadfoglalkozású pályákon is. Cui prodest? Kinek, vagy k i k n e k áll az érdekében, hogy a külföldön fémjelzett fajmagyar tehetségek itthon elkallódjanak? Kik azok a dalai lámák, akik behájasodva nem is mindig tisztázott érdemeikkel szerzett trónusukba, nem akarnak onnan leszállni? Mert ilyen luxust, tehetségeink elpazarlását — egyéni érdekért — meg nem engedhetjük ezentúl!

Pasquino